

Ο ρόλος των χονδροειδών ζωοτροφών στην ποιότητα του γάλακτος

Γεώργιος Ζέρβας

Ομ. Καθηγητής Διατροφής του Γεωπονικού
Πανεπιστημίου Αθηνών (gzervas@aua.gr)

Ποιότητα γάλακτος

Η ποιότητα είναι μια ολιστική και πολυπαραγοντική έννοια που περιλαμβάνει την ασφάλεια, ιδιότητες διατροφικές και αισθήσεων, ιχνηλασιμότητα ή ακόμα και κοινωνικές ευαισθησίες ανάλογα με τις γνώσεις και τις απόψεις των καταναλωτών για θέματα βιοηθικής, μεταχείρισης των ζώων και περιβάλλοντος.

Η ποιότητα αντικειμενικά, επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες όπως:

- γενετικούς
- φυσιολογικούς
- διατροφικούς
- διαχείρισης των ζώων
- διαχείρισης του γάλακτος
- επεξεργασίας-τυποποίησης- εμπορίας κ.α.

Ποιότητα γάλακτος για τη βιομηχανία

- Οργανοληπτικά χαρακτηριστικά
  - γεύση, οσμή, χρώμα, άρωμα (αποδεκτά)
- Μικροβιακό φορτίο (min)
- Χημική σύσταση
  - λίπος, πρωτεΐνη (στερεά συστατικά)

- Η **χημική σύσταση** του γάλακτος επηρεάζεται βασικά από τη διατροφή, επειδή σε μια συγκεκριμένη εκτροφή η φυλή των ζώων, οι συνθήκες εκτροφής κλπ. είναι δεδομένα.
- Η διατροφή των μηρυκαστικών ζώων βασίζεται υποχρεωτικά (από τη φυσιολογία του οργανισμού τους) στο συνδυασμό χονδροειδών και συμπυκνωμένων ζωοτροφών.

Ο παραγωγός – κτηνοτρόφος επιθυμεί και επιδιώκει:

-έκπτυξη του παραγωγικού δυναμικού των ζώων (μέγιστη
γαλακτοπαραγωγή)

-άριστη δυνατή χημική σύσταση γάλακτος (τιμή)

Όμως, ποσότητα και χημική σύσταση γάλακτος έχουν
αρνητική συσχέτιση (φυσιολογικό στάδιο, διατροφή)

Γενικότερα ισχύει ότι:

α. Η ποσότητα του παραγόμενου γάλακτος συσχετίζεται αρνητικά με την περιεκτικότητά του σε λίπος (%) και πρωτεΐνη (%)

β. Η λιποπεριεκτικότητα του γάλακτος συσχετίζεται θετικά με το ποσοστό του σιτηρεσίου σε NDF (χονδροειδείς ζωοτροφές).

Για τα πρόβατα: $\lambda\% = 4,59 + 0,05 \text{ NDF}$

(λ = λίπος%, NDF= % της ξηρής ουσίας)

γ. Οι μη δομικοί υδατάνθρακες (άμυλο, σάκχαρα) του σιτηρεσίου συσχετίζονται θετικά με την πρωτεϊνοπεριεκτικότητα και αρνητικά με την λιποπεριεκτικότητα του γάλακτος.

δ. Η πρωτεϊνοπεριεκτικότητα του γάλακτος δεν αλλάζει δραματικά (είναι σχετικά σταθερή)

ε. Η προσθήκη λίπους (σε προστατευμένη μορφή ή μέσω αυτούσιων ελαιούχων σπερμάτων) στο σιτηρέσιο προκαλεί συνήθως αυξημένη λιποπεριεκτικότητα και μειωμένη πρωτεϊνοπεριεκτικότητα γάλακτος (σχετική)

Προορισμός του παραγόμενου γάλακτος

- **Νωπό παστεριωμένο γάλα** (αγελαδινό, αίγαιο)
  - Ενδιαφέρει κυρίως η λιποπερικετικότητα
- **Τυροκόμιση** (αγελαδινό, αιγοπρόβειο)
  - ενδιαφέρει η λιποπεριεκτικότητα και η πρωτεϊνοπεριεκτικότητα (ποσότητα - απόδοση σε τυρί)

Διατροφή μηρυκαστικών ζώων

- **Χονδροειδείς** ζωοτροφές (άχυρα, χόρτα, ενσιρώματα, χλωρά νομή)
  - απαραίτητες για τη διασφάλιση της υγείας και της φυσιολογικής λειτουργίας του οργανισμού
  - κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών του οργανισμού σε θρεπτικά συστατικά
- **Συμπυκνωμένες** ζωοτροφές (καρπός, σπέρματα, υποπροϊόντα γεωργικών βιομηχανιών)
  - απαραίτητες για την κάλυψη των αναγκών του οργανισμού σε ενέργεια, πρωτεΐνες και λοιπά θρεπτικά συστατικά

Στόχοι της διατροφής

- Εξασφάλιση της υγείας του ζώου (μεταβολικές νόσοι)
- Μεγιστοποίηση της γαλακτοπαραγωγής (max όρια)
- Αριστοποίηση της επιζητούμενης χημικής σύστασης (λίπος, πρωτεΐνη) κατά περίπτωση (XZ:ΣZ)
- Ελαχιστοποίηση του κόστους διατροφής

XZ (NDF, ADF)

Κατά την πέψη παράγεται αναλογικά περισσότερο οξικό (>προπιονικού) οξύ → υψηλότερη λιποπεριεκτικότητα γάλακτος

ΣΖ

Κατά την πέψη παράγεται αναλογικά περισσότερο προπιονικό οξύ (και οξικό) → σύνθεση λακτόζης → μεγαλύτερη ποσότητα γάλακτος

Ο λόγος οξικού:προπιονικό (**XZ:ΣΖ**) παίζει καθοριστικό ρόλο στη χημική σύσταση του γάλακτος

Στόχος: max ποσότητα με max χημική σύσταση

- Το υψηλό ποσοστό NDF (πολλές ΧΖ) του σιτηρεσίου προκαλεί μειωμένη κατανάλωση τροφής και μειωμένη πεπτικότητα σιτηρεσίου → μείωση γαλακτοπαραγωγής (max λ%)

- Το χαμηλό ποσοστό NDF (πολλές ΣΖ, χλωρά νομή) του σιτηρεσίου προκαλεί αυξημένη παραγωγή οξέων (και γαλακτικό) → εκδήλωση γαλακτοξαιμίας, μειωμένη λιποπεριεκτικότητα γάλακτος

- Το ποσοστό του NDF αυξάνεται με την ηλικία του φυτού και τις υψηλές θερμοκρασίες (μειώνεται το ποσοστό των πρωτεϊνών)

Επίδραση του σταδίου συγκομιδής των φυτών για παραγωγή XZ στη χημική σύσταση, την πεπτικότητα και την περιβαλλοντική επιβάρυνση

Βλαστικό στάδιο	NDF (%)	Λιγνίνη (%)	Πρωτεΐνη (%)	Πεπτικότητα (%)	Μεθάνιο (g/kg ΠΞΟ)
Αρχή ανάπτυξης	45	2.0	15-18	80	21
Μέσο ανάπτυξης	50	<3.0	13	72	22
Διόγκωση οφθαλμών	55	3.5	11	66	23
Αρχή άνθησης	65	4.5	8	55	24
Μετά την άνθηση	68	>6	6	48	26

Περιεκτικότητα ζωοτροφών (g/kg) σε κυτταρικά τοιχώματα (NDF, ADF, IO) και άμυλο

Ζωοτροφή	NDF	ADF	IO	Άμυλο
Χλόη φυσικής βοσκής	125	73	50	-
Χλόη μηδικής	115	92	64	-
Ενσίρωμα αραβοσίτου	165	96	53	-
Σανός βίκου	412	296	275	-
Σανός βρώμης	542	395	293	-
Σανός μηδικής	446	340	310	-
Άχυρο σίτου	720	507	400	-
Άχυρο κρίθης	730	502	385	-
Καρπός αραβοσίτου	90	28	22	600
Σογιάλευρο	125	98	62	-
Ηλιάλευρο	352	208	182	-
Πίτυρα σίτου	434	142	103	165

Ποιότητα XZ

- Περιεκτικότητα σε NDF, ADF ($\rightarrow$ πεπτικότητα)
- Περιεκτικότητα σε αζωτούχες ουσίες (πρωτεΐνες)
- Απουσία μυκοτοξινών και τοξικών παραγόντων (αλκαλοειδή κ.κ)
- Συνθήκες συντήρησης (ενσίρωση, ξήρανση, αποθήκευση)

Οικονομική αξιολόγηση (XZ vs ΣX) για min-max ποσοστό
χρησιμοποίησης στο σιτηρέσιο (ποιότητα, φυσιολογικό στάδιο ζώων)

Σύγκριση αγρωστωδών - ψυχανθών

Αγρωστώδη	Ψυχανθή
<ul style="list-style-type: none"> • Λιγότερη πρωτεΐνη και σάκχαρα • Λιγότερη λιγνίνη • Περισσότερο NDF με βραδύτερο ρυθμό πέψης • Σημαντική μείωση πετικότητας φύλλων και στελεχών κατά την ωρίμανση των φυτών	<ul style="list-style-type: none"> • Περισσότερη πρωτεΐνη • Περισσότερη λιγνίνη • Μεγαλύτερη πεπτικότητα τα φύλλα • Κατά την ωρίμανση η πετικότητα των φύλλων παραμένει σταθερή, ενώ των στελεχών μειώνεται σημαντικά
<p>Καλύτερα για ζώα ξηράς περιόδου ή χαμηλής παραγωγής</p>	<p>Καλύτερα για υψιπαραγωγά ζώα, αυξημένη κατανάλωση τροφής</p>

Χορήγηση XZ

Ο άριστος τρόπος είναι η ταυτόχρονη χορήγηση XZ και ΣΖ στην ταγίστρα (σύστημα TMR -ολική ανάμειξη σιτηρεσίου) διότι:

- εξασφαλίζει άριστες συνθήκες ζύμωσης των συστατικών της τροφής στους προστομάχους
- δεν εκδηλώνονται μεταβολικές νόσοι στα ζώα (οξεώσεις, κετοναιμίες κ.α.)
- Εξασφαλίζεται άριστη χημική σύσταση γάλακτος (λ%, πρ. %)

- Επιλογή XZ με βάση την οικονομικότητα και την περιεκτικότητα αυτών σε NDF, ενέργεια και λοιπά θρεπτικά συστατικά (καταλληλότητα) ώστε να ικανοποιούνται οι εκάστοτε ανάγκες των ζώων
- Κατάλληλη προετοιμασία (π.χ. τεμαχισμός), ανάμειξη και χορήγηση αυτών σε συνδυασμό με ΣΖ
- Χημική ανάλυση XZ και του σιτηρεσίου
- Καταμέτρηση (κατά διαστήματα) της καταναλισκόμενης ποσότητας τροφής (XZ και ΣΖ)

Στοιχεία αγελάδων γαλακτοπαραγωγής από 78 μονάδες με μέση γαλακτοπαραγωγή 8.104 kg (5.000-13.000 kg ετησίως)			ΕΠ
Μέση ημερήσια γαλακτοπαραγωγή, kg	27 ± 3.5	(12-77)	
Ξηρή ουσία , kg /ημέρα	21.1 ± 2.4	(16.0- 29.5)	9.3
NDF, % ΞΟ	39.1 ± 3.9	(32.6-50.8)	54.4
ADF, % ΞΟ	24.5 ± 2.9	(19.1-35.0)	34.2
Λίπος, %	3.8 ± 0.2	(3.2-4.3)	
Πρωτεΐνη, %	3.4 ± 0.2	(3.0-3.7)	